

MUNI
ARTS

PRFJ001 / PRSJ001 Analýza textu a diskurzu

Úvodní hodina. Vymezení problematiky

- Translatologie, proces překládání a jazykovědné disciplíny
- Překlad: vědní disciplína nebo řemeslná činnost?
- Co je to „správný“ překlad?
- Správnost překladu se odvíjí od toho, jak je zasazený do kulturního kontextu cílového jazyka („el enfoque cultural“ – *cultural turn in translation studies*).
- Provázanost translatologie s aplikovanou lingvistikou a dalšími jazykovědnými disciplínami, zvláště [pragmatika](#) a [sociolingvistika](#).

- Adekvátnost překladu: použití výrazů, kterou ve srovnání s originálem příliš formální nebo naopak příliš kolokviální nebo když přidává informaci, která není relevantní.
- Při překládání je potřebná pragmatická kompetence a komunikativní kompetence
- Translatologie („Translation Studies“) se dají chápat tak, že se rozvíjí v rámci sémiotické teorie komunikace
- Překládání jako aktivita podléhá ideologickým manipulacím.

- Překládat = činit strategická rozhodnutí
- a) před tím, než začneme překládat ohledně obecných charakteristik textu, funkcí a příjemce originálu ve srovnání s příjemcem překladu
- b) rozhodnutí o detailech ohledně specifických problémů gramatiky, lexika při převodu textu v patřičném kontextu
- Chyby překladu => vyplývají z toho, že překlad nebyl pojat jako komunikační akt.
- Překlad = proces interkulturní komunikace (skrže jazyk žijeme a dáváme život kultuře; pomocí překladu umožňujeme komunikaci dvou kultur a dvou světů) => za jazykovou produkcí textu se nachází sociokulturní pozadí, ze kterého jazyk vychází.
- Překlad je jazyk v užití => „promluva“ (parole) v kontrastu s „jazykem“ (langue), soustředěný na konkrétní realizace. Překladatel přistupuje k textu s ohledem na záměr, který originál má a funkce plní.

- Tradiční jazykovědné přístupy a jejich aplikace na překlad
- Vědecký přístup k příkladu z pohledu vnitřní jazykovědy (systémové): soustředění na struktury, a ne na kontext. Tendence k univerzalizmu, přeložitelnost v rámci struktur obou jazyků → hledání „nejmenší jednotky překladu“, tzv. translém: jednotka, která se může nacházet v různých plánech, od morfému až po syntagmata
- Textová lingvistika: spolupráce mezi lingvistikou a literární kritikou → význam textu není statický, záleží na kontextu (společenský kontext, pragmatický rozměr a sémiotika vyjádřeného významu).
- Přístup aplikované jazykovědy k překladu:
 - a) psycholingvistické aspekty překladu
 - b) aplikace přístupu analýzy diskurzu, textové gramatiky, pragmatiky a sémiotiky => překládání jako proces interkulturní komunikace

MUNI
ARTS

Analýza textu a diskurzu

- Analýza textu a diskurzu = souhrnné označení pro výzkumnou oblast zabývající se promluvami, texty, resp. [↑diskurzy](#)
- 1. Diskurz = pouhé užívání jazyka, zejména ve formě promluv a textů (*discourse as language use*)
- 2. Diskurz = sociální praxe spjatá s užíváním jazyka, resp. šířeji znakových systémů (*discourse as social practice*)
- Obě pojetí se v určité míře vzájemně předpokládají, v prvním je však větší důraz na užívání jazyka, v druhém na sociální praxi.
- propojení dvou pólů: pojetí diskurzu v [↑kritické analýze diskurzu](#).

Kritická analýza diskurz = souhrnné označení pro metodologicky různě orientované přístupy zabývající se podílem užívání jazyka a jiných znakových systémů na re/produkcí sociálních problémů, zvláště etnické a jiné nerovnosti. K.a.d. se zaměřuje především na diskurz mediální (např. [Fairclough, 1995](#)), politický (např. [Wodak\(ová\) & van Dijk, 2000](#)) a na diskurzní dimenzi rasismu a antisemitismu (např. [Reisigl & Wodak\(ová\), 2001](#)).

V českých (ale i německých) sociálních vědách je užívání termínu d. spojeno především s dílem francouzského filozofa M. Foucaulta. Ale to, že dnes v souvislosti s Foucaultem mluvíme v Česku o d., není samozřejmé. Ještě na začátku 80. let 20. stol. filozof P. Horák, pozdější překladatel některých základních Foucaultových děl do češtiny, ve své monografii variuje synonymicky výrazy „diskurz“ a „rozprava“ (viz [📖 Horák, 1982](#)).

- Diskurzy bývají často nazývány a vymežovány podle ústředních předmětů, které vytvářejí, tj. podle jejich hlavních témat (d. o migraci, d. globálního oteplování), n. podle oblasti společenského života, v níž se objevují, resp. kterou spoluvytvářejí (mediální, politický, odborný d.), resp. kombinováním těchto dvou kritérií (mediální d. o migraci, odborný d. globálního oteplování). Takto vymezené d. jsou specifickou abstrakcí založenou na nějakém souboru konkrétních textů či promluv, neboť tento soubor zná (má k dispozici) v relativní úplnosti jen příslušný analytik diskurzu, nikoli konkrétní mluvčí či sociální aktéři.
- Lingvisté jako a.d. nezřídka chápou analýzu užívání jazyka, které zpravidla přesahuje hranici věty a bývá často zpracováno v příručkách textové lingvistiky n. pragmatiky, resp. v příručkách shrnujících či kombinujících obě tyto lingvistické subdisciplíny